

Saaremaa koolinõunik JUHAN KOPPEL

(Üks hilinenud juubelikirjutis)

o Heino Kermik o

4.

Omajagu kannatusi tabas ka tema perekonda, kes viidi kodust koos perekonnapeaga. Juhtus veel nõnda, et kõik väärtuslikumad asjad ja kogu raha jäid isa juurde teise vagunisse ning ühel hommikul oli see läinud — hüvasti ütleмата, teist teed. Võib kujutada ette pere muret ja vaesust ning pereisa enesetunnet kusagil teises rongis. Pärast seda ei tea pere temast midagi. Teada anti hiljem Juhan Koppeli surmapäev, paika mitte.

Koppeli perekond jõudis pärast vintsutavat reisi Kirovi oblasti Nagorski rajooni Belaja Retška kolkakülla kaheksaliikmelisena: ema Klara (1897—1977) ja seitse last. Vanim, Vaino, oli seitsmeteistkümne, noorim, Malle, kaheaastane. Vanim lastest ja kaks kõige nooremat, Lille (s. 1934) ja Malle (1939), surid 1942. aastal järjest. Vaino oli juba näidanud end andeka muusikuna. Tema viimne soov surivoodil ühes metsatöölise barakis oli: kui saaks veel kord tunda klaveriklahve oma sõrmede all! Tema viimane säilinud kiri, pliiatsiga blokilehtedele kritseldatud sõnum, kõneleb vähem noormehe enda väevadest ja murest, rohkem sõjust ja inimsoo ning noorte meeste elutraagikast. Tema küsimus miks? jäi õhku ja vastusetä...

Aeg oli täis paradokse: teeneka koolimehe lastel jäi kõigil puudu haridusest, kõrgkoolide uksed olid väljasaadetute ees suletud. Aja jooksul ise- ja kaugõppijatena on ellujäänud püüdnud end visalt koolitada. (Lapselaste haridustee on selle-eest olnud juba sihikindel ja vanaisa ideedele vastav.) Juhan Koppeli tütar Saima Medell on kaua aega töötanud Järvakandis lasteaia muusikalise kasvatajana ja Helvi Kohandi (Koppel) on 28 aastat olnud kombinaadi «Järvakandi Tehased» kunstnik, esinenud näitustel oma akvarellide ja joonistustega. Arvi Koppel ja Helle Kadak (Koppel) — koolinõuniku nooremad lapsed — elavad ja töötavad Pärnus, Arvi on bussijuht linnaliinil ja samuti tubli pillimees. Helle aga kooliõpetaja.

Neid kõiki seob ja innustab helge mälestus isast.

Mälestusridu, värse ja päevikumärkmeid

(Ühest kladest Tartu päevilt 1919—1920)

STUDENT

Lõunapäike vaatab heledalt студendi korteri väikesest aknast sisse. Ta vaatab niisama häätahtlise naeratusega lõunatpidava студendi peale, nagu see oma lõuna peale, mis tükikesest kuivast leivast ja nimetamisväärtuseta liharasukesest koos seisis. Olgugi, et hommist lõunat enam teadupärast ei olnud, siiski sõi student oma leivatükikese muretalt ära — ei olnud see ju esimene kord, kus ta oma viimast leivatükikest sõi. Sõi — ja mõtles oma olukorra üle. Häda kõige suurem — abi kõige lähem, seda oli ta juba mitu korda omas elus tunda saanud ja lootis ka seekord selle peale. Ta elas vaimus tulevikuküllust läbi, kus tema, kui oma ametit väljaõppinud mees, iseseisvalt ametit peab ja tarvilikku sissetulekut saab. Peale sööki korraldas ta oma kirjutuslauda, kus raamatu hunik kõige korratumalt lasus. Seda korraldanult heitis ta pikali sängi ja mõlgutas студendi põlve üle mõtteid. Tale sünnitasid ajutised kitsikused lõbu ja sellepärast õige meeldis temale praegune seisukord, ehk ta küll parema meelega sellest välja oleks tahtnud. Nõnda mõteldes uinus ta magama.

Kui ta üles ärkas, oli päike juba õhtul. Tale tuli meelde, et ta juba teist õhtut pimedasse korteri pidi jääma, sest eile oli ta ettevaatamatalt lambi katki teinud ja uue ostmiseks ei olnud tal raha. Ta vaatas oma rahakoti sisikonna läbi. Seal oli veel niipalju, et ta kas õhtust süüa ehk küünla osta võis — kahte lõbu ei võinud ta omale enam lubada. Ta valis viimase, sest õhtusöögita oli ta nii mõnigi kord olnud, kuna pime korter kõlbada ei tahtnud...

* * *

Missugune on minu maailm, mis mind üles kasvatas? Midagi ometi oli, mis minu kasvuaja täitis, mis minu hinge kujusi lõi, minu vaimu täitis. Eks minagi ole teatavate mõjundite saavutus, oma ümbruse ja sünnipäraste omaduste produkt. Missugused olid need mõjundid, mis moodustasid minu vaimuilm, mis saavutasid mind sarnasena nagu ma olen?

Nagu loomulik, ei mäleta ma oma kõige väiksemast lapsepõlvest palju. Mäletan, et meil talveti alati kole külm tuba oli, et ma õige isukas raamatu õppija olin, milleks vanemate vende koolisolemine vist kaasa mõjus. Mäletan, kuis mu vaim kärbuma pidi, sest ainuke minu armas raamat, pildipiibel, mis vend õpetajalt kingituseks sai, varsi läbi oli loetud ja vastikuks hakkas minema. Olin vist nendes aastates, kus üks(k)i maja nurk poisi kolamise eest varjule ei jäänud, kui niiviisi kolades kord suure varanduse peale sattusin. Terve sületäis vanu kalendrisi leidus kuhugil. Mis need on ja mis neis on, see oli kolajal teada tarvis. Mis sealt leidsin, oli minule uus ilm; oli midagi muud, kui pildipiibli sentimentaalsed jutud, mida lugedes emaga mõlemad südamest nutsime. Siin lugesin Mutso Jaagust, limpajast Marist ja küüarakast Jürist ja paljust muust.

(Järgneb.)